

Πράξη: Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Βασικός παράγοντας
για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη
του Αιγαιοπελαγίτικου χώρου

Δράση 4: Εκπαίδευση και Υποστήριξη
προς στις Τοπικές Κοινωνίες

1^{ος} Κύκλος Σεμιναρίων προς Γενικό Πληθυσμό
- Χωρίς κόστος συμμετοχής

Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση

Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ανδρέας Ανδρικόπουλος - Αριστείδης Σάμιτας

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

- Χρηματοδότηση και παραγωγική διαδικασία
- Το πρόβλημα της χρηματοδότησης έχει τρία βασικά συστατικά:
  - A) Κατανομή των περιορισμένων χρηματοοικονομικών πόρων σε εναλλακτικές, ανταγωνιστικές χρήσεις.
  - B) Αναζήτηση χρηματοοικονομικών πόρων.
  - Γ) Αλληλεπίδραση μεταξύ των πηγών και των χρήσεων των χρηματοοικονομικών πόρων.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

- Θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως ο σκοπός της χρηματοοικονομικής λειτουργίας ποικίλει ανάλογα με την οπτική γωνία της οικονομικής-διοικητικής ανάλυσης: διαφέρουν συχνά οι επιδιώξεις των ιδιοκτητών μιας επιχείρησης, των εργαζομένων, των δανειστών...
- Η κοινωνική ευημερία προάγεται καλύτερα από τη συνολική αύξηση της αξίας και του πλούτου που παράγει μια επιχείρηση. Ανάλογα και με την κατανομή του πλούτου και τη διάρθρωση της παραγωγής του...

ΕΠΙΘΥΜΗΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ:

- Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι το πλέγμα των θεσμών που επιτρέπει τη μεταφορά χρηματικών πόρων μεταξύ αποταμιευτών, επενδυτών και δανειζομένων.
- Αξιοπιστία
- Ρευστότητα
- Αποτελεσματικότητα

ΧΡΗΜΑ

- Πράγμα που γίνεται δεκτό ως πληρωμή για την εξόφληση χρεών και αγορά αγαθών και υπηρεσιών.
- Ορίζεται πάντα στο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο της οικονομίας.
- Το χρήμα λειτουργεί ως μέσο ανταλλαγής, μονάδα μέτρησης και μέσο αποθήκευσης αξίας.
- Παλιότερα είχε εσωτερική αξία (χρυσό νόμισμα), αλλά σήμερα αντλεί την αξία του από το ρυθμιστικό πλαίσιο και τις κυβερνητικές πολιτικές.
- Προσφορά χρήματος: νομίσματα, τραπεζογραμμάτια, καταθέσεις.

ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΣ-ΑΓΑΘΟΥ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ-ΑΓΑΘΟΥ

Πχ. για μια μεγάλη περίοδο χρόνου (αιώνων) στην Ασία το ρύζι λειτουργούσε ως χρήμα.

- Το χρήμα-αγαθό λειτουργεί, πρώτα από όλα, ως **κοινά αποδεκτό μέσο συναλλαγής**.

Η ανταλλαγή χωρίζεται σε δυο μέρη:

- α. στην πώληση: για παράδειγμα, πουλάω γάλα - πληρώνομαι με ρύζι.
- β. στην αγορά: για παράδειγμα, πληρώνω με ρύζι - αγοράζω αυτό που θέλω, ένα τρίτο αγαθό.

Κανείς δεν αρνείται το ρύζι ως μέσο πληρωμής γνωρίζοντας ότι μπορεί, σε ένα επόμενο βήμα, να το χρησιμοποιήσει χωρίς προσκόμματα για την διεξαγωγή της συναλλαγής που θα επιθυμήσει.

Επομένως δεν απαιτείται πλέον διπλή σύμπτωση επιθυμιών.

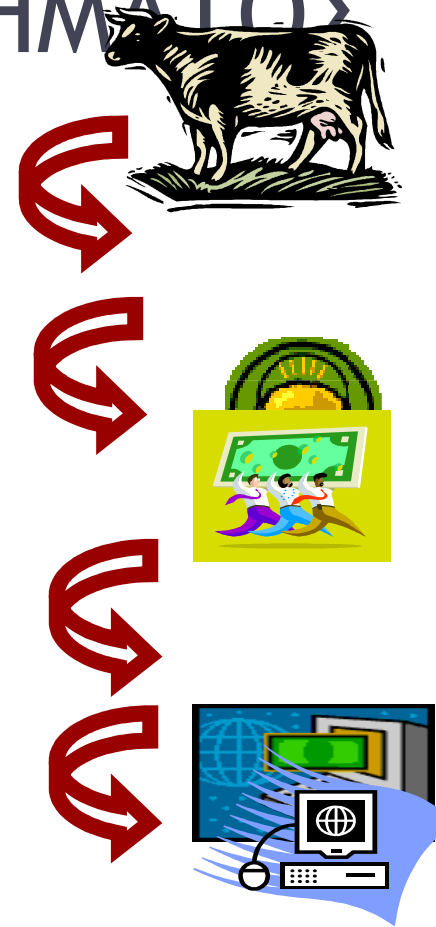

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

- Το χρήμα- αγαθό.
- Το χρήμα-πολύτιμο μέταλλο.
- Το χρήμα-τραπεζογραμμάτιο.

Και σήμερα...

- Το πλαστικό χρήμα (πιστωτικές κάρτες).
- Το ηλεκτρονικό χρήμα...

ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

- Η δυνατότητα χρήσης του χρήματος στο μέλλον επιτρέπει στους ανθρώπους να αποταμιεύουν χρήματα σήμερα για να τα χρησιμοποιήσουν για συγκεκριμένο σκοπό στο μέλλον.
- Η αποταμίευση αποτελεί συνειδητή επιλογή αναβολής της κατανάλωσης στο παρόν και υποστηρίζει τη δυνατότητα αυξημένης κατανάλωσης στο μέλλον.
- Ο δανεισμός αποτελεί μείωση της κατανάλωσης στο μέλλον και αύξηση της τρέχουσας κατανάλωσης ή επένδυσης σήμερα.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΛΑΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ

- Η τράπεζα έχει ως αποθεματικό (διαθέσιμα) μέρος μόνο των καταθέσεων.
- Το ποσοστό αυτό (των διαθεσίμων) ορίζεται από την κεντρική τράπεζα.
- Έτσι οι τράπεζες «δημιουργούν» χρήμα και αυξάνουν την προσφορά χρήματος.
- Έτσι, η προσφορά χρήματος είναι περισσότερη από τη νομισματική βάση.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΛΑΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ

- Πρόβλημα: αν πάνε όλοι οι καταθέτες να κάνουν αναλήψεις, τα λεφτά δεν θα υπάρχουν...
- Αντιμετώπιση του προβλήματος: Η κυβέρνηση εγγυάται τις καταθέσεις, η νομοθεσία επιβάλλει την τήρηση των αποθεμάτων σε ασφαλή επίπεδα.
- Η πιστωτική επέκταση συνδέεται με τις κρίσεις της καπιταλιστικής οικονομίας.

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

- Επιχειρήσεις που δέχονται καταθέσεις και χορηγούν δάνεια...
- Ενδιάμεσοι μεταξύ αυτών που έχουν πλεόνασμα και εκείνων που έχουν έλλειμμα διαθεσίμων...
- Τηρούν λογαριασμούς πελατών, πληρώνουν και εισπράττουν επιταγές (και άλλες μη τραπεζικές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες)
- Προϊόντα: δάνεια, κάρτες...

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι τράπεζες αντιμετωπίζουν κίνδυνο:

1. Πιστωτικό
2. Ρευστότητας
3. Αγοράς
4. Λειτουργικό
5. Μακροοικονομικό
6. Πιστοληπτικής ικανότητας (φήμης)

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Ρυθμιστικό πλαίσιο:

- Κεντρική τράπεζα
- Ο νόμος ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των τραπεζών έναντι των καταθετών και των δανειζομένων
- Το ρυθμιστικό πλαίσιο της (Επιτροπής της) Βασιλείας ορίζει το ποσό των διαθέσιμων κεφαλαίων που πρέπει να έχει η τράπεζα ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

- Εμπορικές
- Επενδυτικές
- Ταμιευτήρια
- Ηθικές
- Διαδικτυακές
- Χρηματοπιστωτικοί όμιλοι που ενσωματώνουν πολλά είδη τραπεζικών εργασιών (επενδυτική και λιανική τραπεζική...)
- Ο τραπεζικός κλάδος είναι κατ' εξοχήν παγκοσμιοποιημένος

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

- Τυπώνει εθνικό νόμισμα
- Καθορίζει την προσφορά χρήματος και τα επιτόκια
- Είναι η τράπεζα των τραπεζών
- Καθορίζει το ελάχιστο ποσό διαθεσίμων για τις εμπορικές τράπεζες
- Επιβλέπει το τραπεζικό σύστημα
- Ασκει νομισματική πολιτική, με στόχο (συνήθως) την ρευστότητα της πραγματικής οικονομίας, την ενίσχυση της απασχόλησης και παράλληλα τη συγκράτηση του πληθωρισμού

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Στόχοι νομισματικής πολιτικής:

- Σταθερότητα τιμών
- Απασχόληση
- Χαμηλές διακυμάνσεις στα επιτόκια
- Χαμηλές διακυμάνσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία
- Ενίσχυση των επενδύσεων
- Αποφυγή οικονομικών κύκλων (αντιμετώπιση φαινομένων φούσκας)
- Κάποιες φορές συγκρούονται οι πολιτικές για την επίτευξη των επιμέρους στόχων

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

- Ανεξάρτητη από την κυβέρνηση εξουσία ως προς τη στοχοθεσία της νομισματικής πολιτικής, τον τρόπο διοίκησης της τράπεζας, την επίβλεψη του τραπεζικού συστήματος.
- ΑΛΛΑ, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών ορίζονται από τις κυβερνήσεις...

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η σημασία των παρεμβάσεων της κεντρικής τράπεζας:

- Ο βασικός παράγοντας που επηρεάζει τα μεγέθη της αποταμίευσης και της επένδυσης είναι το ισχύον επιτόκιο.
- Το επιτόκιο είναι η τιμή του χρήματος σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και αποτελεί το σημείο ισορροπίας όπου συναντώνται η ζήτηση και προσφορά του χρήματος με δέσμευση ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος που ορίζεται από μια ημέρα διάρκειας έως και πολλά χρόνια.
- Τα επιτόκια διακυμαίνονται και διαφέρουν ανάλογα με τη διάρκεια των δανείων.
- Για λόγους που σχετίζονται με την ανάγκη ρευστότητας αλλά και τον κίνδυνο που αναλαμβάνεται για μεγάλες χρονικές δεσμεύσεις, η σχέση επιτοκίων και διάρκειας είναι θετική.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η σημασία των παρεμβάσεων της κεντρικής τράπεζας:

- Μείωση των επιτοκίων δίνει ώθηση στην κατανάλωση και την επένδυση αυξάνοντας το ΑΕΠ.
- Αντίθετα, αύξηση των επιτοκίων περιορίζει τις δαπάνες για κατανάλωση και κάνει την ανάληψη επενδύσεων λιγότερο ελκυστική με αποτέλεσμα τη μείωση του ΑΕΠ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η σημασία των παρεμβάσεων της κεντρικής τράπεζας:

- Οι κεντρικές τράπεζες σε περιόδους οικονομικής ύφεσης μειώνουν τα επιτόκια σε πολύ χαμηλά επίπεδα για να διατηρηθεί η κατανάλωση και η επένδυση.
- Αντίστοιχα σε περιόδους οικονομικής επέκτασης, αυξάνουν τα επιτόκια για να στρέψουν τα νοικοκυριά στην αποταμίευση και παράλληλα να περιορίσουν την περαιτέρω αύξηση της κατανάλωσης που οδηγεί σε πληθωρισμό.
- Ωστόσο, σε περιόδους κρίσης όπως η σημερινή, ο κόσμος δεν επενδύει ακόμα και αν τα επιτόκια είναι χαμηλά. Η εστίαση είναι στην αποπληρωμή χρεών («παγίδα ρευστότητας»).

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ (ΠΟΛΥΘΡΥΛΗΤΕΣ) ΑΓΟΡΕΣ;...

- Αγορές χρήματος (έντοκα γραμμάτια δημοσίου, κρατικές ομολογίες που λήγουν εντός ενός έτους, πιστοποιητικά καταθέσεων μεγάλων τραπεζών, χρεόγραφα δημόσιων οργανισμών, εμπορικά ομόλογα, διατραπεζικά κεφάλαια, εγγυητικές επιστολές τραπεζών, ρέπος αλλά και ξένο συνάλλαγμα)
- Αγορές κεφαλαίου (κρατικά ομόλογα, ομόλογα διεθνών οργανισμών, εταιρικές ομολογίες, ομολογίες υψηλού κινδύνου, κοινές μετοχές, και προνομιούχες μετοχές).
- Αγορές παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων (π.χ. CDS...)

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΩΝ

- Διάρκεια των αξιόγραφων
- Ο κίνδυνος είναι μεγαλύτερος στην κεφαλαιαγορά (μεγαλύτερη διάρκεια επένδυσης)
- Η χρηματαγορά ικανοποιεί κυρίως ανάγκες ρευστότητας, η κεφαλαιαγορά αφορά επενδύσεις.
- Η χρηματαγορά είναι πιο άμεσα συνδεδεμένη με τις κεντρικές τράπεζες
- Το ρυθμιστικό πλαίσιο είναι πολύ πιο πυκνό στις αγορές χρήματος (παρά στις αγορές κεφαλαίου)

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ

- Δίκτυα θεσμών για την πραγματοποίηση οργανωμένων συναλλαγών επί μετοχών, παραγώγων (και ομολόγων)

Σημασία του χρηματιστηρίου:

- Εύρεση κεφαλαίου για επενδύσεις (μείωση κόστους συναλλαγής μεταξύ επενδυτή και επιχείρησης)
- Ενδεικτικό της δυναμικής της πραγματικής οικονομίας
- Έκφραση τάσεων και πληροφοριών ως προς την αξία των επιχειρήσεων

Η ΑΓΟΡΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

- Η αγορά συναλλάγματος (ΑΣ) είναι ένα δίκτυο από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και χρηματιστές μέσα στο οποίο άτομα, επιχειρήσεις, τράπεζες και κυβερνήσεις αγοράζουν και πουλάνε νομίσματα διαφορετικών χωρών, ώστε να χρηματοδοτήσουν διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, να επενδύσουν σε ξένες χώρες ή να κερδοσκοπήσουν με βάση τις μεταβολές των τιμών των νομισμάτων.
- Λιανική και χονδρική αγορά συναλλάγματος
- Τα κυριότερα νομίσματα που διαπραγματεύονται σε μεγάλες ποσότητες στην ΑΣ είναι τα εξής: δολάριο, ευρώ, γεν, στερλίνα, γιουάν και ελβετικό φράγκο.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ (ΠΟΛΥΘΡΥΛΗΤΕΣ) ΑΓΟΡΕΣ;...

- Μέσα σε ένα παγκόσμιο, πολυποίκιλο και διαρκώς μεταβαλλόμενο πλέγμα από ετερογενείς «παίκτες» της αγοράς, η αγορά παραμένει ένας θεσμός χωρίς «ταυτότητα», «ανώνυμος».
- Δεν είναι, όμως, όλοι οι παίκτες το ίδιο σημαντικοί και, επομένως, δεν είναι το ίδιο ανώνυμοι.
- Π.χ. Επηρεασμός του LIBOR και του EURIBOR από τη Barclays
- Π.χ. Κερδοσκοπική επίθεση του George Soros στη Λίρα Αγγλίας το 1992.

ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: ΚΑΠΟΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Η σχέση μεταξύ (αντιλαμβανόμενου) κινδύνου και (προσδοκώμενης) απόδοσης αποτελεί βασικό άξονα επενδυτικής συμπεριφοράς
- Οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου είναι κοινωνικοί θεσμοί, ορίζονται στο σύστημα συντεταγμένων της ιστορικής τροχιάς της οικονομίας και της κοινωνίας (π.χ. αλλιώς αξιολογείται κοινωνικά το χρηματιστήριο στις ΗΠΑ και αλλιώς στην Ελλάδα)

ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: ΚΑΠΟΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η μνήμη των περιστεριών...

- Η έλλειψη μνήμης είναι το κύριο συστατικό των χρηματιστηριακών υπερβολών. Γι' αυτό και η μία υπερβολή απέχει από την άλλη τόσο, όσο χρειάζεται για να χαθεί η μνήμη από την προηγούμενη καταστροφή.
- Μία ομάδα από περιστέρια πηγαίνει στο σιντριβάνι να πει νερό. Εκεί τα περιμένει ένας ροπαλοφόρος και σκοτώνει μερικά. Τα περιστέρια αποχωρούν τρομαγμένα. Μετά από λίγη ώρα έχουν ξεχάσει τι έχει συμβεί και επιστρέφουν. Και πάλι ο ροπαλοφόρος αναλαμβάνει δράση. Κι αυτό συμβαίνει πάλι και πάλι. Μέχρι να σκοτωθούν όλα τα περιστέρια ή να βαρεθεί ο ροπαλοφόρος.

ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: ΚΑΠΟΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Αγελαία συμπεριφορά (herding) ονομάζεται η κατάσταση που φέρνει μεμονωμένα ζώα σε μία ομάδα, τη διατηρεί και τη μετακινεί από μέρος σε μέρος.
- Η κατάσταση αυτή μπορεί να παρουσιαστεί και στους ανθρώπους.

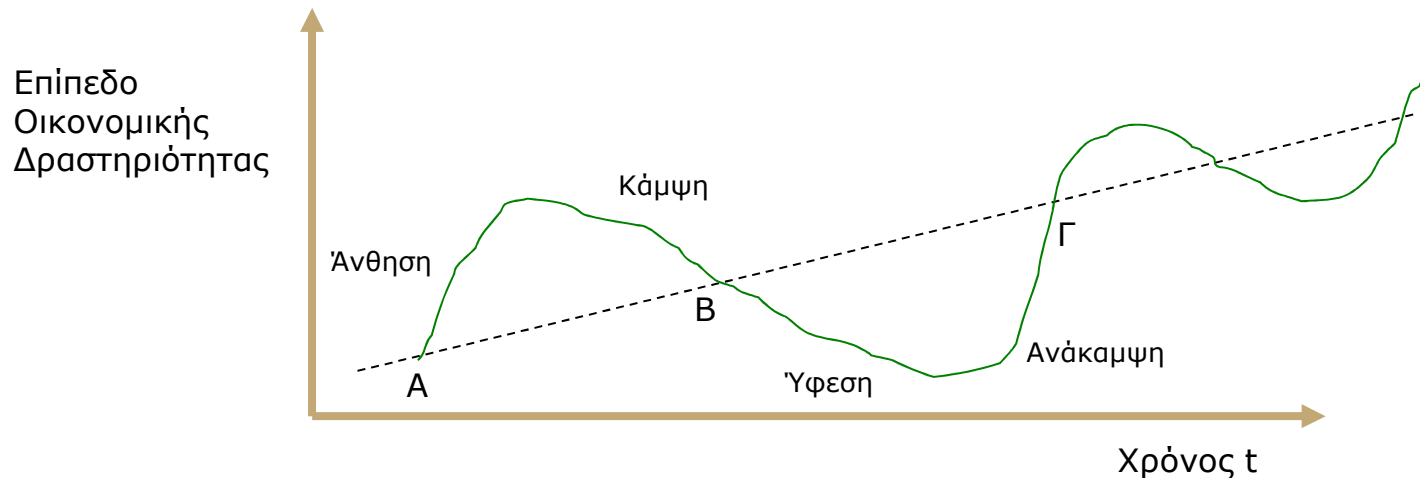
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ

- Μια από τις σπουδαιότερες ιδιαιτερότητες της αγοράς είναι η ανάπτυξή της μέσω ανοδικών και καθοδικών φάσεων.

Οικονομικός Κύκλος: Ενδογενές φαινόμενο της αγοράς, συστημικό χαρακτηριστικό του καπιταλισμού.

- Ο επιχειρηματικός κύκλος έχει διάφορες φάσεις αλλά η μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη πορεία του είναι ανοδική. Αυτό σημαίνει ότι μετά από μια ύφεση, η οικονομική επέκταση οδηγεί σε νέο υψηλό σημείο, που όμως είναι **υψηλότερα** από προηγούμενο υψηλό.

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ SCHUMPETER

Για τον SCHUMPETER:

- Πίσω από την δυναμική του ανεπισσώμενου κύκλου της ανάπτυξης υπάρχει πάντοτε ο καινοτόμος επιχειρηματίας.
- Το προϊόν της οικονομίας αυξάνει ανομοιόμορφα και δυσαρμονικά, μέσα από συνεχείς ανισορροπίες και καινοτομικά άλματα.
- Έτσι, η οικονομική εξέλιξη καθίσταται μια διαρκής πορεία δημιουργικής καταστροφής.

Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΥΚΛΩΝ

- Πιστωτικοί κύκλοι: η επέκταση της πίστωσης οδηγεί σε μεγέθυνση της οικονομίας και αύξηση των τιμών των ακινήτων. Η περιστολή της πίστωσης συνδέεται με σκάσιμο της φούσκας των ακινήτων και ύφεση... Οι διακυμάνσεις της πίστωσης έχουν άμεση σχέση και με το σύστημα της τραπεζικής των μερικών αποθεματικών (fractional reserve banking)
- Η δυναμική της καινοτομίας στην οικονομία (και ειδικά στην επιχειρηματικότητα) οδηγεί σε διακυμάνσεις στη συνολική παραγωγή.

Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΥΚΛΩΝ

- Η αύξηση των μισθών σε περιόδους ανάπτυξης (και η ενίσχυση των εργαζομένων) μπορεί να οδηγήσει σε περιορισμό της καπιταλιστικής συσσώρευσης (και επομένως σε μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης και καινοτομίας της παραγωγής)
- Πολιτικές αλλαγές οδηγούν σε αλλαγές οικονομικής πολιτικής και σε οικονομικές διακυμάνσεις

ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ...

- Σημεία εναλλαγής (turning points): κατώτατο σημείο (trough) και ανώτατο σημείο ή κορυφή (peak) του οικονομικού κύκλου.
- Η κορυφή προηγείται της πτώσης στην οικονομική δραστηριότητα (recession) και το κατώτατο σημείο προηγείται της οικονομικής άνθησης (recovery).

ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΦΑΣΕΙΣ...

- Κατώτατο σημείο (trough): η φάση του κύκλου όπου το πραγματικό ΑΕΠ φθάνει στο κατώτερο σημείο μετά την πτώση του κατά την περίοδο ύφεσης
- Περίοδος κάμψης (recession): η φάση του κύκλου όπου παρατηρείται πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και του πραγματικού ΑΕΠ
- Κορυφή (peak) : η φάση του κύκλου όπου το πραγματικό ΑΕΠ φθάνει στο ανώτατο σημείο μετά την άνοδό του κατά την περίοδο της ανάκαμψης
- Περίοδος άνθησης (recovery): η φάση του κύκλου όπου παρατηρείται αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και του πραγματικού ΑΕΠ

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕ...

- Κατώτατο σημείο (trough): υψηλή ανεργία, επίπεδο ζήτησης χαμηλότερο από την παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας, σημαντική μη χρησιμοποιούμενη παραγωγική δυνατότητα, επιχειρηματικά κέρδη χαμηλά ή και αρνητικά, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στην δυναμικότητα της οικονομίας και οι επιχειρήσεις είναι απρόθυμες να αναλάβουν νέες επενδυτικές πρωτοβουλίες.
- Περίοδος κάμψης (recession): πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, η ζήτηση μειώνεται και συνεπώς η παραγωγή και η απασχόληση μειώνονται, μειώνεται και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και ορισμένες επιχειρήσεις αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα, πολλά επενδυτικά σχέδια παρουσιάζουν αρνητική αξία και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και οι επενδύσεις αντικατάστασης δεν είναι αποδοτικές διότι η μη χρησιμοποιούμενη παραγωγική δυναμικότητα αυξάνει.
- Αν η παραπάνω κατάσταση συνεχισθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι επιπτώσεις είναι έντονες και επηρεάζουν μεγάλους πληθυσμούς τότε οδηγούμαστε στην ύφεση (depression).

ΜΕΓΑΛΗ ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΑ!

- Ο επενδυτής που τοποθετούνταν σε μετοχές σε κάθε μηνιαία πτώση του ΓΔ άνω του 10% και διατηρούσε την επένδυσή του για δύο χρόνια μετά, δημιούργησε υψηλότερες αποδόσεις... (στοιχεία 1992 – 2008, +175% ή 8% το χρόνο)
- Η κρίση, βέβαια, ανακόπτει τη δυναμική της κερδοφορίας.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΜΨΗΣ (RECESSION) ΚΑΙ ΥΦΕΣΗΣ (DEPRESSION)

Ένα παλιό γνωμικό λέει: “Υπάρχει κάμψη όταν ο γείτονας χάνει τη δουλειά του και ύφεση όταν εσύ χάνεις τη δουλειά σου”.

ΚΟΡΥΦΗ (PEAK)

- Κορυφή (peak): υψηλός βαθμός απασχόλησης της υφισταμένης παραγωγικής δυναμικότητας, μπορεί να εμφανισθεί έλλειψη εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα εξειδικευμένου, πιθανές ελλείψεις και σε άλλες αγορές (π.χ. πρώτων υλών), οπότε εμφανίζεται υπερβάλλουσα ζήτηση, το κόστος αυξάνεται, αλλά ταυτόχρονα αυξάνονται και οι τιμές, οπότε οι επιχειρήσεις γίνονται κερδοφόρες.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΘΗΣΗΣ (RECOVERY)

- Περίοδος άνθησης (recovery): η οικονομική δραστηριότητα αυξάνει, οι επενδύσεις αντικατάστασης του εξοπλισμού αυξάνουν, η απασχόληση, το διαθέσιμο εισόδημα και η κατανάλωση αυξάνει, οι προσδοκίες είναι θετικές με συνέπεια να αυξάνουν η παραγωγή, οι πωλήσεις και τα κέρδη.
- Επενδύσεις που φαίνονταν κινδυνοφόρες, τώρα πραγματοποιούνται καθώς το επιχειρηματικό κλίμα αρχίζει να αλλάζει από απαισιόδοξο σε αισιόδοξο.
- Καθώς η ζήτηση αυξάνει, η παραγωγή αυξάνει, κυρίως με επαναπροσδιορισμό χρήσης της υφιστάμενης παραγωγικής δυναμικότητας και απασχόληση ανέργων.

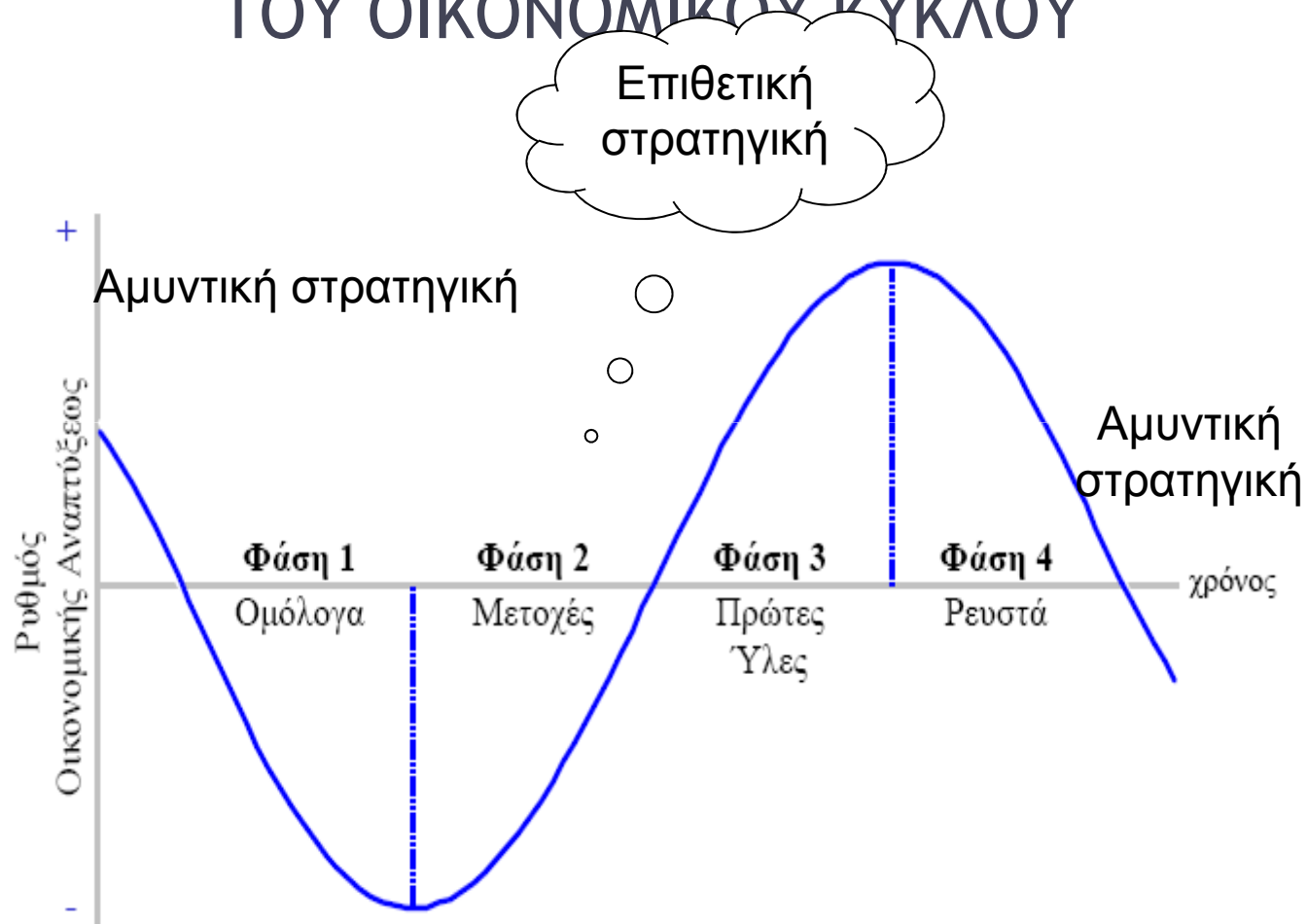
ΠΩΣ ΘΑ ΔΙΑΓΝΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ....

- Η πρόβλεψη του σημείου εναλλαγής του οικονομικού κύκλου έχει απασχολήσει και απασχολεί τους ερευνητές των οικονομικών διακυμάνσεων.
- Συνήθως η αρχή της ύφεσης (το τέλος της ανόδου) ορίζεται ως το πρώτο από τα δύο συναπτά τρίμηνα της πτώσης του πραγματικού Α.Ε.Π. και
- Το τέλος της ύφεσης (η αρχή της ανόδου) σημειώνεται με το πρώτο από τα δύο συναπτά τρίμηνα ανόδου του πραγματικού Α.Ε.Π.

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ...

- Το ουσιώδες ζήτημα, σύμφωνα με τον SCHUMPETER δεν είναι η ύπαρξη ή όχι, αλλά η απόσπαση των αναγκαίων μέσων παραγωγής από την τρέχουσα απασχόληση τους και η διάθεση τους στις νέες παραγωγικές διαδικασίες που δημιουργούν οι καινοτομικές επενδύσεις.
- Τα μέσα της χρηματοδότησης των καινοτομιών δεν μπορεί να προέρχονται, αποκλειστικά, από τις προσωπικές αποταμιεύσεις του επιχειρηματία: γι' αυτό η **πιστοδοτική ικανότητα των τραπεζών, μέσα από την δημιουργία λογιστικού χρήματος**, έχει κρίσιμο ρόλο στην διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης.
- «Αυτή η μέθοδος απόκτησης χρήματος είναι η δημιουργία αγοραστικής δύναμης από τις τράπεζες».
- «Επομένως, ο τραπεζίτης δεν είναι κατά κύριο λόγο ο μεσάζων του εμπορεύματος «αγοραστική δύναμη», αλλά ο παραγωγός αυτού του εμπορεύματος».
- Με το τραπεζικό-λογιστικό χρήμα μπορούν να υλοποιηθούν επενδύσεις μεγάλης κλίμακας χωρίς τους άμεσους, βραχυχρόνιους περιορισμούς της ύπαρξης αποταμιεύσεων.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Στις αρχές του 2007 η κατάρρευση της αγοράς ακινήτων στις ΗΠΑ προκάλεσε έντονα προβλήματα, ακόμα και πτωχεύσεις τραπεζών σε ΗΠΑ και Ευρώπη.
- Η διατραπεζική αγορά συρρικνώθηκε και η ρευστότητα για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εξαφανίστηκε.

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Η πτώχευση της Lehman Brothers το Σεπτέμβριο του 2008 επιδείνωσε την κατάσταση.
- Η κρίση πέρασε γρήγορα και στην πραγματική οικονομία με τη μείωση του δανεισμού προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και τη σοβαρότατη κάμψη του παγκόσμιου εμπορίου.

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Οι εκτεταμένες παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών και των κυβερνήσεων αποσόβησαν τον κίνδυνο κατάρρευσης της παγκόσμιας οικονομίας

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι παράγοντες που οδήγησαν στην κρίση είναι:

- Οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες: τα πλεονάσματα των ανεπτυγμένων ασιατικών χωρών προήλθαν από εξαγωγές σε χώρες της «Δύσης». Στις χώρες της «Δύσης» οι εισαγωγές υποστηρίχθηκαν από μια χαλαρή πιστωτική πολιτική των τραπεζών, με χαμηλά επιτόκια, με στόχο την αύξηση του κύκλου εργασιών των τραπεζών. Τα δημοσιονομικά πλεονάσματα των πλεονασματικών προϋπολογισμών επενδύθηκαν (και) στα κρατικά ομόλογα των ελλειμματικών χωρών.
- Η «φούσκα» των ακινήτων στις ανεπτυγμένες οικονομίες (κυρίως ΗΠΑ) και η εκρηκτική χρηματοοικονομική τεχνολογία του παγκοσμιοποιημένου χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος:

- Καινοτομικά χρηματοοικονομικά προϊόντα
- Μετατόπιση των στόχων των τραπεζών
- Αδυναμίες της εταιρικής διακυβέρνησης
- Ο ρόλος των εταιρειών πιστοληπτικής αξιολόγησης
- Υψηλή μόχλευση των τραπεζών

Η ΥΦΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο πυρήνας της κρίσης:

- Η παντοδυναμία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος (χρηματιστικοποίηση των καπιταλιστικών οικονομιών)
- Χαλάρωση του ρυθμιστικού πλαισίου (π.χ. ενοποίηση επενδυτικής και λιανικής τραπεζικής)

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

- Το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον επιδεινώθηκε έντονα το δεύτερο εξάμηνο του 2008, όταν η οικονομία εισήλθε στην χειρότερη από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο φάση, αντιμετωπίζοντας κρίση τόσο στο χρηματοπιστωτικό όσο και στο μακροοικονομικό πλέον επίπεδο.

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

- Οι προηγμένες οικονομίες αντιμετώπισαν μεγαλύτερο πρόβλημα καθώς η επιβράδυνση των οικονομιών τους ήταν πολύ εντονότερη από των αναπτυσσόμενων.
- Το 2009 η μεταβολή του ΑΕΠ στις ανεπτυγμένες οικονομίες ήταν έντονα αρνητική.

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

- Το παγκόσμιο εμπόριο πλήχθηκε τόσο σε όγκο όσο και σε αξία.
- Το 2009 ξεκινά η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη, καθώς η μειωμένη ανταγωνιστικότητα, η ελλειμματική δημοσιονομική διαχείριση και η ευάλωτη τραπεζική δομή των χωρών της περιφέρειας φέρνει τις χώρες σε παρατεταμένη τροχιά ύφεσης και στο στόχαστρο των κερδοσκόπων.
- Το 2010 η παγκόσμια οικονομία άρχισε να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης. Το παγκόσμιο εμπόριο φτάνει στα προ της κρίσης επίπεδα.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ;

- Η κρίση του 1929 (και η τρέχουσα κρίση)
- Τι προηγήθηκε;
- Αύξηση δημόσιου και ιδιωτικού δανεισμού
- Φθηνό χρήμα (αυξημένη προσφορά χρήματος)
- Χαλαρή ρύθμιση χρηματοπιστωτικού συστήματος
- Επέκταση του δημόσιου τομέα
- Η γήρανση του πληθυσμού επιδρούσε αρνητικά στη ζήτηση για νέα σπίτια

ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ρευστότητα
Επιτόκια
Παραγωγή
Κοινωνία - Πολιτική
Εμπιστοσύνη

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

- Πολιτική επιτοκίων

Οι κεντρικές τράπεζες υιοθετούν σχεδόν μηδενικά επιτόκια. Όμως βρέθηκαν να αντιμετωπίζουν τη λεγόμενη «παγίδα ρευστότητας»

- Πολιτικές παροχής ρευστότητας

Λήψη μη συμβατικών μέτρων ποσοτικής και ποιοτικής διευκόλυνσης. Γεννώνται θέματα «ηθικού κινδύνου» και του τρόπου που θα χαλαρώσουν τα μέτρα χωρίς να επηρεαστεί ο χρηματοοικονομικός τομέας.

ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- Εγγύηση των καταθέσεων
- Πακέτα διάσωσης τραπεζών
- Δημοσιονομικά πακέτα στήριξης της οικονομίας

ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- Κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι δημοσιονομικές πολιτικές δεν αποτελούν από μόνες τους την λύση, καθώς πρέπει να στηριχθεί και η εμπιστοσύνη των πολιτών στην οικονομία, ενώ άλλοι θεωρούν ότι τα δημοσιονομικά πακέτα ήταν ανεπαρκή και έπρεπε να είναι μεγαλύτερου ύψους.
- Όμως όλοι συμφωνούν ότι οι επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές, κρύβουν τον κίνδυνο των διογκούμενων δημοσιονομικών ελλειμμάτων και χρεών που μπορούν να ξεφύγουν από τον έλεγχο και να επιβαρύνουν την μελλοντική ανάπτυξη.
- Φόβος επίσης υπάρχει για μελλοντική αναζωπύρωση του πληθωρισμού καθώς η δημοσιονομική και νομισματική επέκταση είναι δύσκολο να αναστραφούν.

ΤΟ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- Η κρίση ανέδειξε ατέλειες όχι τόσο σε μικρο-προληπτικό επίπεδο όσο στη μακρο-προληπτική εποπτεία.
- Επισημαίνεται η ανάγκη τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να καλύπτουν το κόστος των δικών τους αποτυχιών

ΤΟ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι απαιτούμενες αλλαγές για το συντονισμό του ελέγχου του συστημικού κινδύνου, όπως επισημαίνονται από το G-20, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και την Επιτροπή της Βασιλείας είναι:

- Η εποπτεία του «σκιώδους» τραπεζικού συστήματος
- Η καθιέρωση κανόνων συνυπευθυνότητας για τις ελεγκτικές εταιρείες και τους οργανισμούς διαβάθμισης πιστοληπτικής ικανότητας

ΤΟ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- Ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας και της ρευστότητας των χρηματοοικονομικών οργανισμών.
- Καθιέρωση ενός μέγιστου δείκτη μόχλευσης πρόσθετα με τους κανόνες της Βασιλείας III.
- Ο διεθνής συντονισμός, έστω σε επίπεδο ανταλλαγής πληροφοριών, μεταξύ των κεντρικών εποπτικών μηχανισμών.

Η ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

- Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας ύφεσης άρχισαν να εμφανίζονται στην Ελλάδα στο τέλος του 2008. Η αποκάλυψη για τη δημοσιονομική εκτροπή, προκάλεσε αύξηση του κόστους δανεισμού της χώρας και υποβαθμίσεις από τους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης.
- Η επιβάρυνση των κρατικών προϋπολογισμών με τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος έδωσε έναυσμα για επαναξιολόγηση του αξιόχρεου των κυβερνήσεων παγκοσμίως. Σε μια τέτοια επαναξιολόγηση, η Ελλάδα ήταν «εύκολος» στόχος...

Η ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

- Με αφετηρία την Ελλάδα, μπήκε σε κίνηση μια διαδικασία αμφισβήτησης του αξιόχρεου των κυβερνήσεων της ευρωπαϊκής περιφέρειας.
- Η επακόλουθη αύξηση των επιτοκίων επέφερε ύφεση και ριζοσπαστικούς θεσμικούς μετασχηματισμούς...

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ
- Η χρεοκοπία της Αργεντινής θεωρείται από τις μεγαλύτερες στην ιστορία. Ελλάδα και Αργεντινή αντιμετώπιζαν παρόμοια αν και διαφορετικής έντασης προβλήματα. Υπό ένα καθεστώς σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, το νόμισμα ανατιμήθηκε σημαντικά και σε συνδυασμό με την έλλειψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων διέβρωσε την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Όμως υπάρχουν και διαφορές.
- Η Ελλάδα συμμετέχει σε μία νομισματική ένωση. Δεν πρόσδεσε μονομερώς το νόμισμά της σε ένα ξένο, αλλά το αντικατέστησε με το ευρώ.
- Στην Ελλάδα η έξοδος από το ευρώ δεν είναι δυνατή νομικά, δεν μπορεί να επιβληθεί από τις αγορές και αποτελεί επιλογή με τεράστιο κόστος.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ
- Η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει κερδοσκοπικές επιθέσεις στα συναλλαγματικά της διαθέσιμα και στο νόμισμά της
- Η ελληνική κρίση δεν είναι μόνο ελληνική, γρήγορα αποδείχτηκε ότι υπήρχαν επιπλοκές για το σύνολο της ευρωζώνης.
- Η σύνθεση του δημοσίου χρέους. Το ελληνικό δημόσιο χρέος διακρατείται, στο μεγαλύτερο μέρος του (περίπου 80%), από ξένους, μειώνοντας τα κίνητρα για εξώθηση της χώρας σε χρεοκοπία. Επιπλέον είναι σχεδόν εξ' ολοκλήρου σε ευρώ και όχι σε ξένο νόμισμα, σε αντίθεση με την Αργεντινή όπου το 90% ήταν σε ξένο νόμισμα, καθιστώντας την εξυπηρέτησή του δύσκολη.
- Στην Ελλάδα επιπλέον το τραπεζικό σύστημα είναι πολύ πιο ισχυρό, με επαρκείς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΥΓΓΑΡΙΑ
- Η Ουγγαρία είναι το πρώτο κράτος-μέλος της Ε.Ε. που ζήτησε βοήθεια από το Δ.Ν.Τ.
- Αν και η οικονομία της στηρίζεται στον ιδιωτικό τομέα και τις άμεσες ξένες επενδύσεις, η επέκταση της ιδιωτικής κατανάλωσης στηρίχθηκε κυρίως στην πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά, τα δάνεια των οποίων, όπως και των επιχειρήσεων, είναι εκφρασμένα σε ελβετικό φράγκο και ευρώ. Η έκθεση αυτή σε συναλλαγματικό κίνδυνο ήταν ο παράγοντας που επιδείνωσε την κατάσταση της οικονομίας, μαζί με την πτώση των εξαγωγών της και την αδυναμία δανεισμού της χώρας.
- Είχε και η Ουγγαρία προβλήματα διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΥΓΓΑΡΙΑ
- Η Ελλάδα με τη συμμετοχή της στην ευρωζώνη δεν αντιμετωπίζει κερδοσκοπικές επιθέσεις στο νόμισμά της. Επίσης το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι πιο ισχυρό, αντίθετα με το ουγγρικό που εξαρτάται από την εξωτερική χρηματοδότηση
- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΙΣΛΑΝΔΙΑ
- Οι ισχυρότερες βάσεις του τραπεζικού συστήματος και η ένταξη στο ευρώ είναι και τα κύρια στοιχεία που διαφοροποιούν την ελληνική περίπτωση και από την Ισλανδική.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑ
- Το υπόδειγμα ανάπτυξης της Ιρλανδίας στηρίχθηκε στην ελαχιστοποίηση του μεγέθους του δημοσίου τομέα και στη δραστική μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων και των ιδιωτών, σε συνδυασμό με τη συνεχή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κλάδων της οικονομίας που παρήγαν διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά.
- Η προσέλκυση ενός σημαντικού όγκου επενδύσεων συνέβαλε με τη σειρά της στην περαιτέρω ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας της Ιρλανδίας .

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

- ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑ
- Το πρόβλημα ωστόσο, οφείλεται κυρίως στις ιρλανδικές τράπεζες που αφέθηκαν εκτός ελέγχου, και βασιζόμενες
  - α) στον φθηνό δανεισμό που προσέφερε το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα
  - β) στην παγκοσμιοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος
  - γ) στη σύγχρονη χρηματοοικονομική τεχνολογίαδημιούργησαν ένα από τα υψηλότερα επίπεδα ιδιωτικού χρέους στην Ε.Ε. και μια φούσκα στην αγορά των ακινήτων

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

- Όταν η «φούσκα» έσκασε στο πλαίσιο της παγκόσμιας κρίσης η ιρλανδική κυβέρνηση αναγκάστηκε να παρέμβει για να διασώσει τις τράπεζες, εκτινάσσοντας την περίοδο 2007-2010
  - α) το δημόσιο έλλειμμα από το 0,1% στο 32%.
  - β) το δημόσιο χρέος από το 32% στο 97%
  - γ) την ανεργία από το 4,6% στο 13,7%

Το ιδιωτικό χρέος έγινε δημόσιο, η διάσωση των τραπεζών κόστισε περισσότερο από ένα τρίτο του ΑΕΠ και η Ιρλανδία έγινε ο επόμενος αδύναμος κρίκος μετά την Ελλάδα.

- Η Ελλάδα ωστόσο, αντιμετωπίζει ένα πιο μακροπρόθεσμο πρόβλημα, πολύ πέρα από τα όρια του τραπεζικού της συστήματος
- Χρειάζεται σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση των δημοσιονομικών της.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΩΠΑΪΚΟΣ ΝΟΤΟΣ

- Το πρόβλημα της Πορτογαλίας έχει παρόμοιο με αυτό της Ελλάδας, αλλά είναι μικρότερης έκτασης (λιγότερο δημόσιο χρέος και έλλειμμα).
- Η Ισπανία δεν μπήκε στην κρίση με μεγάλο δημόσιο χρέος και με μεγάλο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Το έλλειμμα ήταν μικρότερο από της Ελλάδας (αλλά αρκετά μεγάλο).
- Το κύριο θέμα ήταν η φούσκα της αγοράς ακινήτων. Το σκάσιμο της φούσκας αποσταθεροποίησε τις τράπεζες και έφερε την επίθεση των αγορών.
- Η αφετηρία του Ιταλικού προβλήματος είναι το δημόσιο χρέος...

ΤΟ (ΠΡΟΣΦΑΤΟ) ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- 20/10/2009. Ο Γ. Παπακωνσταντίνου αναθεωρεί (στο ECOFIN) την πρόβλεψη του ελλείμματος από 6% σε 12,5%. Δύο μέρες μετά η Fitch υποβαθμίζει το αξιόχρεο της ελληνικής κυβέρνησης σε A- .
- Δεκέμβριος 2009. Κατατίθεται προς ψήφιση ο προϋπολογισμός και η Moody's και η S&P υποβαθμίζουν την πιστοληπτική ικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης
- Ιανουάριος 2010. Το spread των δεκαετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες. Στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (Νταβός) ο πρωθυπουργός δέχεται κριτική για την δημοσιονομική διαχείριση.

ΤΟ (ΠΡΟΣΦΑΤΟ) ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- Φεβρουάριος 2010: Πρώτο πακέτο μέτρων
- Μάρτιος 2010: Δεύτερο πακέτο μέτρων
- 23 Απριλίου 2010: η Ελλάδα καταφεύγει στο μηχανισμό στήριξης (Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ΔΝΤ). Το επιτόκιο θα ανέλθει σε επίπεδα άνω του 5%.
- Απρίλιος 2010: Οι υποβαθμίσεις πιστοληπτικής ικανότητας συνεχίζονται. Το spread ξεπερνά τις 1000 μονάδες
- 2 Μαΐου 2010: Ανακοινώνονται τα μέτρα λιτότητας. Στις 6 Μαΐου ψηφίζεται το μνημόνιο στη Βουλή

ΤΟ (ΠΡΟΣΦΑΤΟ) ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- Μάιος 2010: Ιδρύονται τα EFSF και EFSM
- Δεκέμβριος 2010: Ιδρύεται το ESM.
- Άνοιξη 2011: Αλληπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας
- 29 Ιουνίου 2011: Ψηφίζεται το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα, μέσα σε κλίμα κοινωνικής αποδοκμασίας, διαδηλώσεων, εκτεταμένης αστυνόμευσης του χώρου γύρω από τη Βουλή.
- 21 Ιουλίου 2011: Δεύτερο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα, με μείωση των επιτοκίων και παράταση του χρόνου αποπληρωμής.
- 11 Οκτωβρίου 2011: κρατικοποίηση της Proton Bank.

ΤΟ (ΠΡΟΣΦΑΤΟ) ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- 27 Οκτωβρίου 2011: Αποφασίζεται η μείωση του χρέους προς τους ιδιώτες κατά 50%. Στον εορτασμό της 28^{ης} Οκτώβρη είχαμε έντονες αποδοκιμασίες.
- 31 Οκτωβρίου 2011: Ο πρωθυπουργός ανακοινώνει δημοψήφισμα για τη δανειακή σύμβαση.
- 11 Νοεμβρίου 2011: Πρωθυπουργός αναλαμβάνει ο Λουκάς Παπαδήμος.

ΤΟ (ΠΡΟΣΦΑΤΟ) ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- 12 Φεβρουαρίου 2012: Ψηφίζεται στη Βουλή το δεύτερο μνημόνιο, μέσα σε κλίμα έντονων και μαζικών κινητοποιήσεων.
- Μάρτιος 2012: Ολοκληρώνεται το PSI, με συμμετοχή ιδιωτών σε ποσοστό 97,5%.
- Μάρτιος 2012: υπογράφεται το Σύμφωνο για το Ευρώ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ

- Ευρωπαϊκή Οικονομική Πολιτική
- Ελληνική Οικονομική Πολιτική

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Αναφορικά με την ενίσχυση του ευρωπαϊκού εποπτικού πλαισίου και σύμφωνα με τις προτάσεις της Ομάδας de Larosiere συστάθηκαν:

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ESRB) που θα καλύπτει τις μακροεποπτικές ανάγκες της Ε.Ε.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας (ESFS) για τη μακροπροληπτική εποπτεία, που θα αποτελείται από τις 3 Ευρωπαϊκές Εποπτικές Αρχές:
  1. την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (ΕΒΑ)
  2. την Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ΕΣΜΑ)
  3. την Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΙΟΡΑ)

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Σήμερα δεν είναι πιθανή η δημιουργία μηχανισμού μόνιμων δημοσιονομικών μεταβιβάσεων από τις πλούσιες και ανταγωνιστικές χώρες του Βορρά προς τις λιγότερο ανταγωνιστικές χώρες του Νότου.
- Η Ευρωζώνη απλώς αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης και την εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής απάντησης στις αιτίες και τις συνέπειες της πρόσφατης κρίσης.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Στήριξης
Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. μαζί με το Δ.Ν.Τ. σύστησαν μηχανισμό 750 δις ευρώ (σε κεφάλαιο και εγγυήσεις), που περιλαμβάνει:
- τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης (EFSM), με κεφάλαια έως και 60 δις ευρώ για τη δανειοδότηση κρατών-μελών της Ε.Ε.
- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) με διάρκεια μέχρι τον Ιούνιο του 2013, με δανειοδοτική δυνατότητα έως και 440 δις ευρώ, για τη δανειοδότηση των κρατών-μελών της ευρωζώνης.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Ο Μόνιμος Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Στήριξης (ESM) θα αντικαταστήσει από το 2013 τους υπάρχοντες. Θα έχει εγγεγραμμένο κεφάλαιο 700 δις ευρώ. Η συνδρομή του ESM θα παρέχεται μέσω δανείων. Ωστόσο, και κατ'εξαίρεση, ο ESM μπορεί να παρεμβαίνει σε πρωτογενείς αγορές χρεογράφων βάσει προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής υπό αυστηρούς όρους.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης με:

- Ευρωπαϊκό Εξάμηνο
είναι ένας κύκλος συντονισμού της οικονομικής πολιτικής ο οποίος ξεκίνησε από τον Ιανουάριο του 2011.
- Διευρυμένο Σύμφωνο για το Ευρώ
έχει στόχο να ενισχύσει περαιτέρω τον οικονομικό πυλώνα της ΟΝΕ και να αναβαθμίσει το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών στην ευρωζώνη, ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα και να επιτευχθεί υψηλότερος βαθμός σύγκλισης.
- Δημοσιονομικό Σύμφωνο
έχει στόχο τον συντονισμό των δημοσιονομικών πολιτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Βήματα προς μία μεγαλύτερη πολιτική ένωση αποτελούν οι προτάσεις για την έκδοση ευρωομολόγου και τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου.
- Όμως, ακόμα, δε γίνονται δεκτές από όλα τα κράτη-μέλη...

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Στις 2 Μαΐου 2010 αποφασίστηκε η χρηματοδότηση της Ελλάδας με 110 δις ευρώ από την Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ. Πρόκειται για 3ετή δάνεια το επιτόκιο των οποίων διαμορφώθηκε σε 5,2%. Προϋπόθεση για την εκταμίευση των δόσεων είναι η επίτευξη των στόχων του Μνημονίου.
- Τον Ιούλιο του 2011 αποφασίστηκε η επιμήκυνση της χρηματοδότησης και η μείωση του επιτοκίου
- Τον Οκτώβριο του 2011 καθορίστηκε το πλαίσιο συμμετοχής των ιδιωτών στη μερική διαγραφή του χρέους.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Οι στόχοι του Προγράμματος είναι η αποκατάσταση της δημοσιονομικής σταθερότητας και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.
- Στηρίζεται στην υπόθεση πως ο ανταγωνισμός σε μια ελεύθερη αγορά είναι ο πλέον αποτελεσματικός μηχανισμός κατανομής των πόρων σε μια οικονομία.
- Η οικονομική λογική του προγράμματος είναι πως η αυξημένη ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων θα οδηγήσει σε αυξημένα κέρδη.
- Τα κέρδη θα φορολογηθούν και οι φόροι θα χρηματοδοτήσουν την αποπληρωμή των δανείων.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Οι στόχοι της οικονομικής πολιτικής που ασκείται από την κυβέρνηση μπορεί να είναι:

- Η επίτευξη υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης
- Η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης (πολιτικό ερώτημα)
- Η σταθερότητα του επιπέδου τιμών – συγκράτηση του πληθωρισμού
- Η επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης (χαμηλή ανεργία)
- (Ενδιάμεσοι στόχοι: η μείωση του χρέους και του ελλείμματος, η τήρηση του προϋπολογισμού κ.λπ.)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Είναι δύσκολη η διάκριση μεταξύ οικονομικής και μη οικονομικής πολιτικής (η οικονομία είναι κοινωνική, και η κοινωνία είναι οικονομική...)
- Προσεγγίσεις οικονομικής πολιτικής: οι φιλελεύθεροι πιστεύουν σε ένα περιορισμένο ρόλο του κράτους στην οικονομία – οι σοσιαλδημοκράτες πιστεύουν πως η κρατική παρέμβαση είναι αναγκαία συνθήκη ευημερίας.
- Δεν υπάρχει «αντικειμενικά άριστη» πολιτική, ανεξάρτητα από το ειδικό της κοινωνικό-οικονομικό περιεχόμενο και την συγκεκριμένη ιδεολογικό-πολιτική της στόχευση...

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Άρθρο 106 του Συντάγματος

- *Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας.*
- *Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μακροοικονομική Πολιτική:

- Νομισματική: προσδιορισμός της προσφοράς και της διαθεσιμότητας του χρήματος και των επιτοκίων
- Δημοσιονομική: επηρεασμός της οικονομίας μέσω της διαχείρισης της κυβερνητικής δαπάνης και εσόδων.
- Οικονομική πολιτική στο μικρο-επίπεδο: επιχειρηματικότητα (και όχι μόνο)

ΤΑ ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

(α) Εργαλεία Δημοσιονομικής Πολιτικής

Στην κατεύθυνση του μνημονίου:

- μείωση μισθών και υπαλλήλων του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα
- μείωση δημόσιων επενδύσεων
- αύξηση άμεσων και έμμεσων φόρων

Στόχος είναι η μείωση του ελλείμματος και του πληθωρισμού
ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών
προϊόντων

(β) Εργαλεία Νομισματικής Πολιτικής

Νομισματική πολιτική ασκεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
(η Ελληνική Κυβέρνηση δεν ασκεί νομισματική πολιτική)

ΤΑ ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (που εισηγείται το μνημόνιο)

- Απελευθέρωση «κλειστών» επαγγελμάτων
- Κατάργηση ελάχιστων αμοιβών σε πολλά επαγγέλματα
- Πώληση ΔΕΚΟ -αξιοποίηση περιουσίας του δημοσίου.
- Αναδιάρθρωση δημόσιας διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας και τη μείωση του κόστους
- Συγχώνευση ασφαλιστικών ταμείων και νοσοκομείων με σκοπό την αποτελεσματικότερη διαχείριση και τη μείωση του κόστους
- Επιτάχυνση των ρυθμών απόδοσης δικαιοσύνης, ιδίως στα θέματα που αφορούν τα δημόσια έσοδα
- Εφαρμογή μεταρρύθμισης στην ανώτατη παιδεία

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

- Με την εφαρμογή του Μνημονίου
- Το έλλειμμα μειώθηκε σημαντικά
- Μειώθηκε το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών
- Μειώθηκε ο πληθωρισμός.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Αρνητικές εξελίξεις

- Η αποταμίευση παραμένει πολύ χαμηλή
- Η ύφεση είναι μεγαλύτερη από ό,τι προέβλεπε το μνημόνιο
- Η ανεργία αυξάνεται
- Οι τράπεζες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας (και) λόγω των μαζικών αναλήψεων, οι οποίες τροφοδοτούνται από την παρατεινόμενη ύφεση και την αβεβαιότητα.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

- Η μείωση των δημόσιων δαπανών μειώνει το πραγματικό εισόδημα, μειώνει τη φορολογική βάση με αποτέλεσμα να μη μειώνεται το δημόσιο χρέος.
- Επιπλέον, η απαισιοδοξία που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία αποθαρρύνει τις επενδύσεις (που είναι αναγκαίες για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας).
- Έτσι δεν μπορεί η κυβέρνηση να υποκαταστήσει τον ξένο δανεισμό με τη φορολόγηση των πολιτών.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

- Οι συνεχιζόμενες υποβαθμίσεις του αξιόχρεου της ελληνικής κυβέρνησης δυσχεραίνουν και την πρόσβαση των τραπεζών σε ρευστότητα με αποτέλεσμα να στεγνώνει ακόμα περισσότερο η αγορά.
- Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων δεν αποκαθίσταται στην εγχώρια αγορά, λόγω της μεγάλης μείωσης του πραγματικού εισοδήματος.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

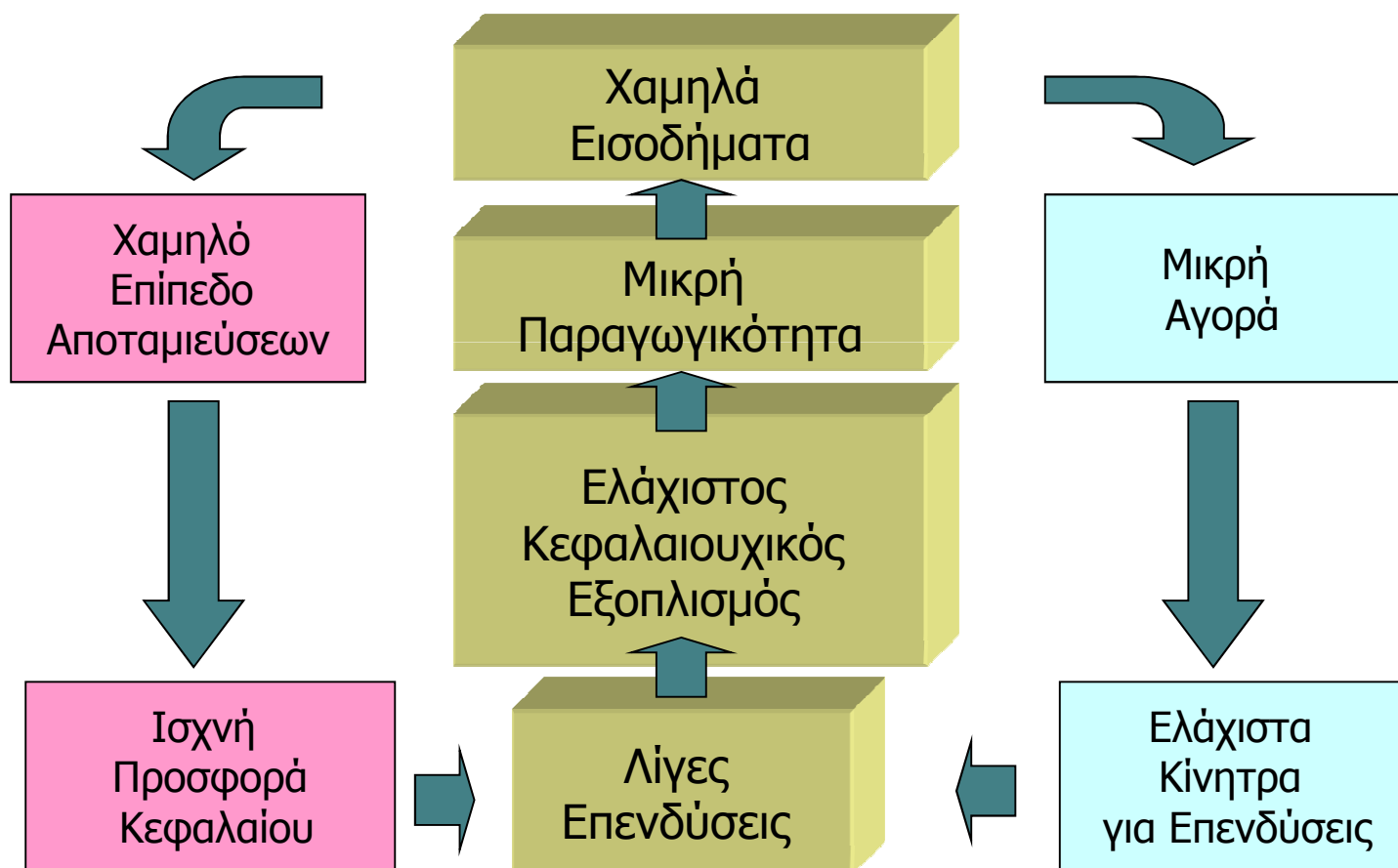
- Η πολιτική λογική του μνημονίου έχει θετικά στοιχεία, που αφορούν την έμφαση στην αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού, τη βελτίωση θεσμών απονομής της δικαιοσύνης και την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας και τη νοοτροπία ενίσχυσης του ανταγωνισμού σε ορισμένα επαγγέλματα.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Ωστόσο, το θεμέλιο της προτεινόμενης πολιτικής έχει 4 λάθη:

1. Υποθέτει πως η κρίση προήλθε μόνο από το σπάταλο δημόσιο, υποβαθμίζοντας το ρόλο της πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών.
2. Υποτιμά τη σημασία της βραχυπρόθεσμης (;) ύφεσης που προκαλούν τα μέτρα μείωσης του δημόσιου τομέα και της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των πολιτών.
3. Αγνοεί τις ποιοτικές διαφορές μεταξύ των οικονομιών της περιφέρειας και της γερμανικής οικονομίας, υποθέτοντας πως η ίδια δημοσιονομική πολιτική ταιριάζει σε όλους.
4. Αν πολλές χώρες εφαρμόσουν εσωτερική υποτίμηση για να κερδίσουν την εγχώρια αγορά τους, το αποτέλεσμα θα είναι απλά να μειωθεί το εισόδημα σε όλες τις χώρες. (Αν κάνει εσωτερική υποτίμηση η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία) τι θα συμβεί μακροπρόθεσμα στο εισόδημα του Γερμανού εργάτη;

ΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ...

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίζεται από:

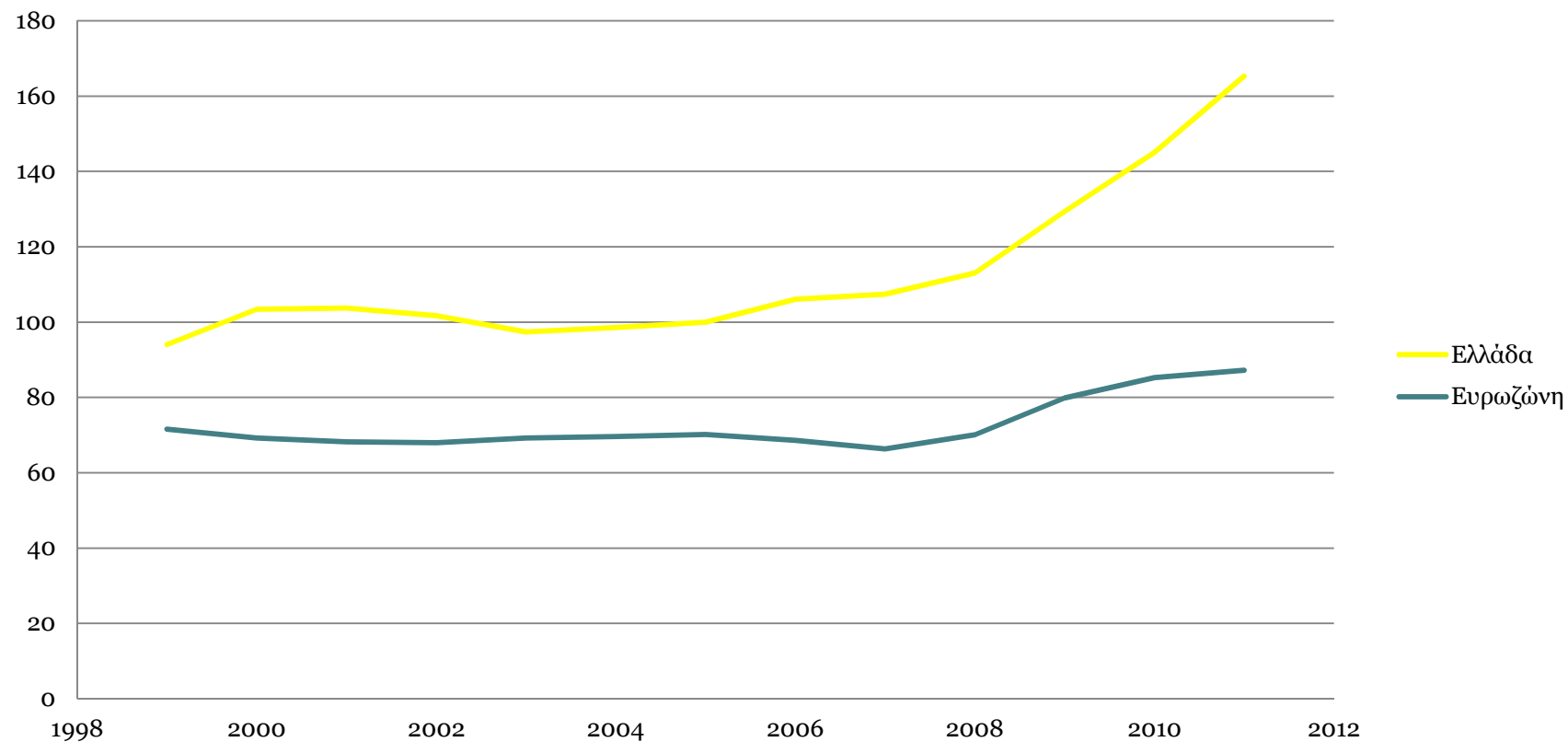
- Χαμηλή ανάπτυξη
- Υψηλό πληθωρισμό
- Μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα
- Αυξανόμενο χρέος

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Το έτος 2004 κάθε Έλληνας (άντρας, γυναίκα, παιδί και ηλικιωμένος χρωστούσε 16.700 ευρώ, όπως αναλογούσε στο συνολικό πληθυσμό το δημόσιο χρέος.
- Το 2008, το χρέος αυτό αντί να μειωθεί σε 12.500 ευρώ όπως αναμενόταν, έχει αυξηθεί σε 25.200 ευρώ για κάθε πολίτη.
- Το 2012 έφτασε στις 40.000 ευρώ. Το χρέος αυτό είναι πολύ μεγαλύτερο από το ετήσιο εισόδημα πολλών νοικοκυριών.
- Ειδικότερα, το Δημόσιο Χρέος έχει αυξηθεί από τα 167,7 δις το 2003 σε 251,9 δις ευρώ το 2008. Σήμερα ξεπερνά τα 360.

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δημόσιο Χρέος/ ΑΕΠ

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η δεκαετία του 1990, η δεκαετία της σύγκλισης, ήταν πολύ σημαντική για την ελληνική οικονομία

- Υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα αντιμετώπισης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων
- Εγκαταλήφθηκε η πολιτική διολίσθησης του νομίσματος
- Έγιναν βήματα απελευθέρωσης της οικονομίας
- Αποκλιμακώθηκε ο πληθωρισμός

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πληθωρισμός

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Η τελευταία δεκαετία, μετά την είσοδο στο ευρώ, υπήρξε μία περίοδος συνεχούς και ισχυρής ανάπτυξης, με μέσο ρυθμό 4% έναντι 2,1% του μέσου όρου της ΕΕ-17

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ

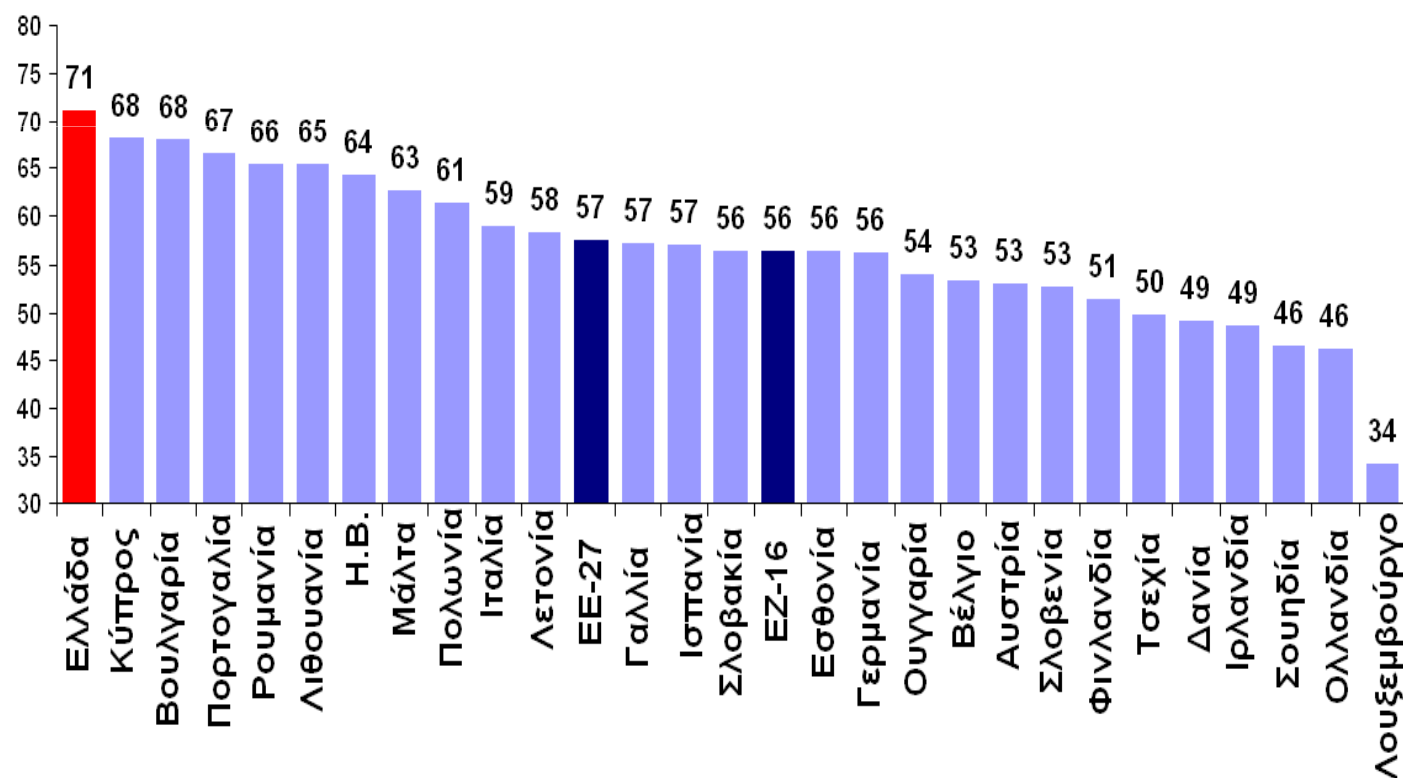

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Η ανάπτυξη όμως στηρίχθηκε σε ένα μοντέλο που έχει κλείσει πια τον κύκλο του. Αυτό της αύξησης της εγχώριας κατανάλωσης (χωρίς αντίστοιχη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων).

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ιδιωτική κατανάλωση ως % του ΑΕΠ το 2008

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Παραοικονομία στην Ελλάδα: περίπου 27% του ΑΕΠ ή 65 δισ. ευρώ.
- Σύμφωνα με την Deutsche Bank (2009), όταν η παραοικονομία ξεπερνά το κρίσιμο όριο του 14,3% του ΑΕΠ έχει «ευεργετικές» συνέπειες σε περιόδους ύφεσης.
- Για τον λόγο αυτό άλλωστε, σημειώνει η γερμανική τράπεζα, η συρρίκνωση του ΑΕΠ στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες το 2009 ήταν 4%, ενώ στην Ελλάδα μόλις 1%.

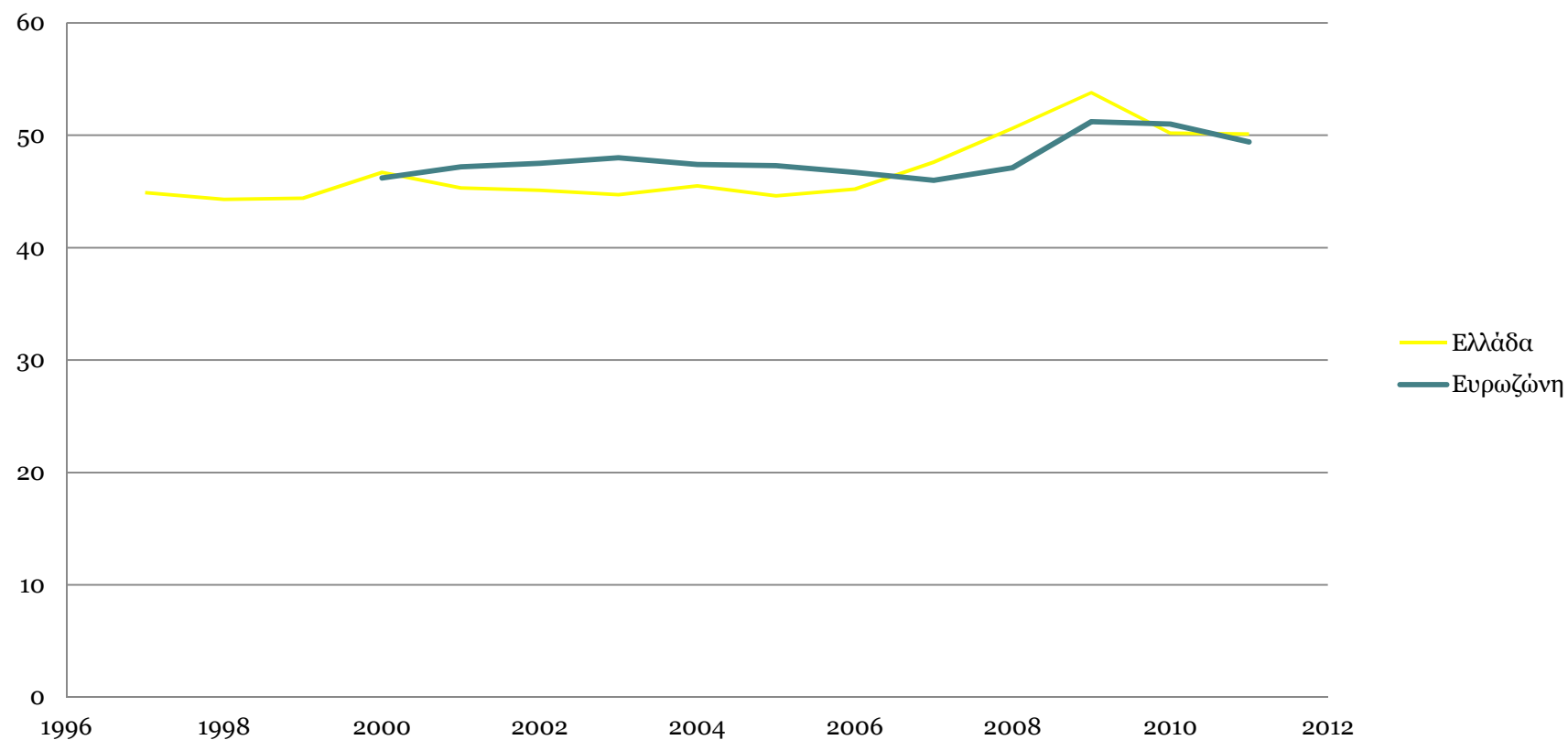
ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μετά την είσοδο στο ευρώ χαλάρωσε και η προσπάθεια για δημοσιονομική προσαρμογή και επίτευξη των στόχων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Οι κυριότεροι προορισμοί (αφετηρίες) των εξαγωγών (εισαγωγών) μας είναι οι χώρες της ευρωζώνης

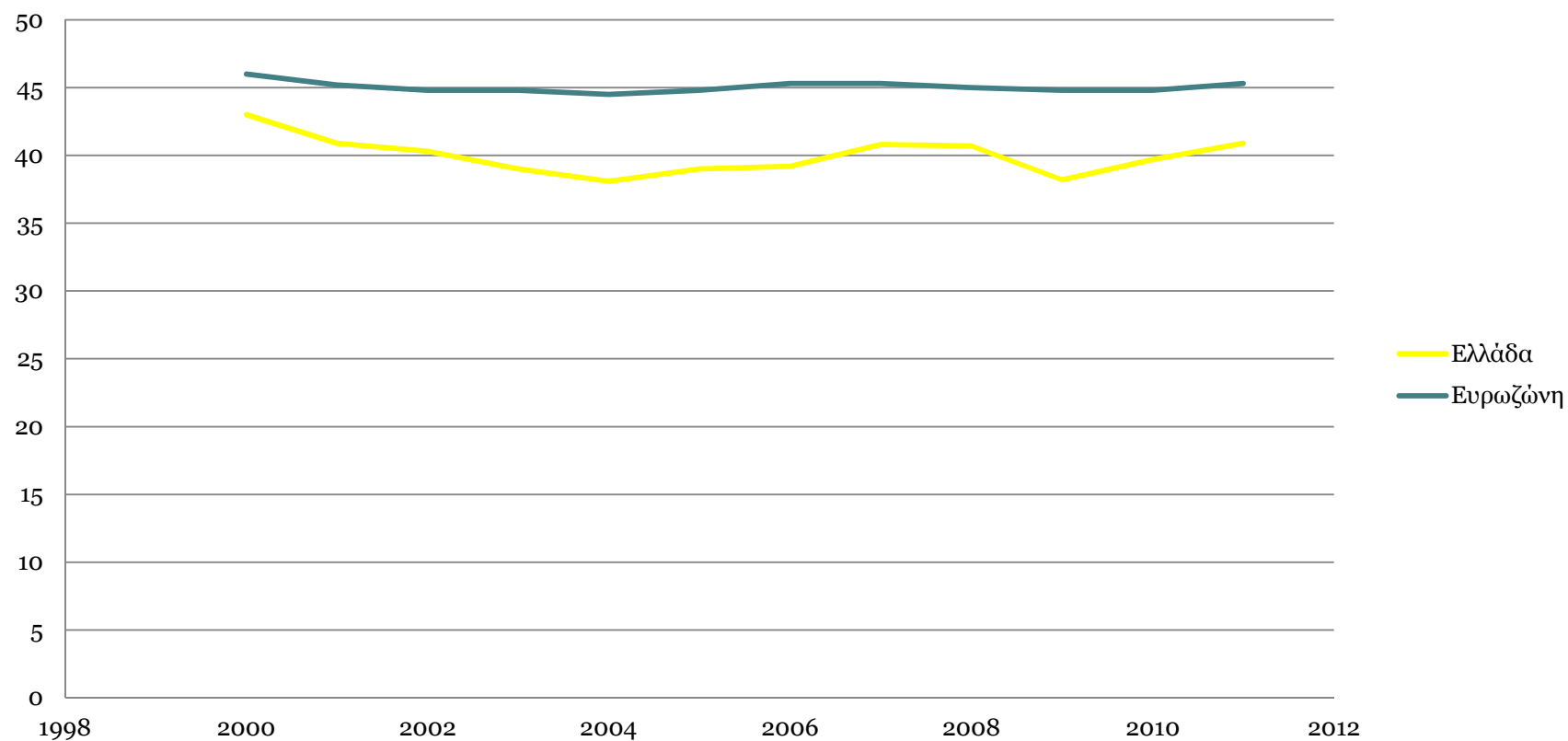
ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δημόσιες Δαπάνες / ΑΕΠ

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

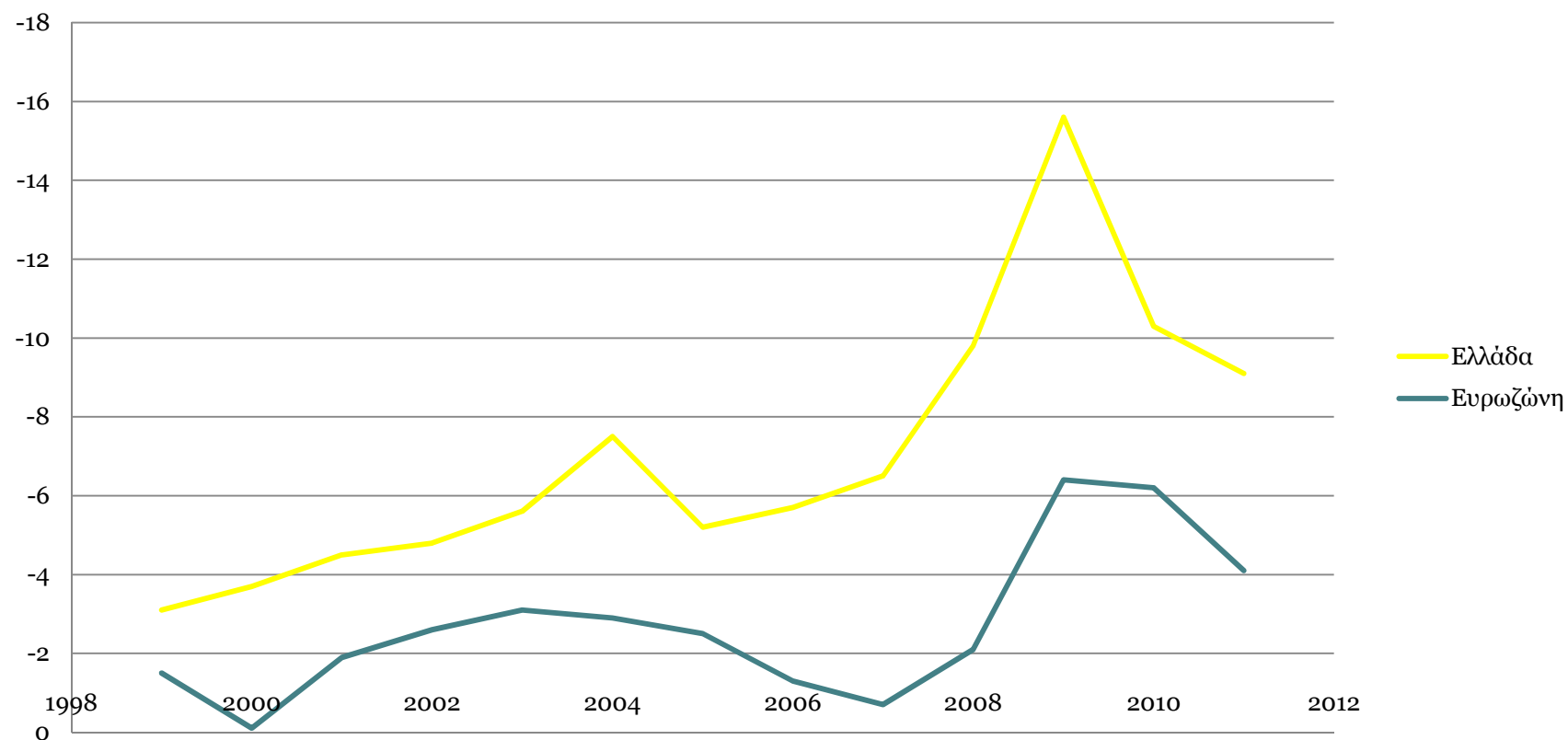
Δημόσια Έσοδα / ΑΕΠ

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Έλλειμμα/ ΑΕΠ

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Έλλειμμα ανταγωνιστικότητας
το μοντέλο ανάπτυξης δεν έδωσε έμφαση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας και αυτό είναι ίσως το βαθύτερο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας.

Παγκόσμια Αναφορά Ανταγωνιστικότητας: Η Ελλάδα στην 90^η θέση

Διευκρίνιση: η ανταγωνιστικότητα μιας επιχείρησης είναι διαφορετική από την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας. Για την επιχείρηση έχει σημασία η αύξηση του κέρδους –σε όρους ευνοϊκότερους από τον ανταγωνισμό- ενώ για τη χώρα σημασία έχει η αύξηση της κοινωνικής ευημερίας (σε όρους ευνοϊκότερους από άλλες χώρες)

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας συνίσταται:
  - Στο ασταθές, περίπλοκο και αναποτελεσματικό φορολογικό σύστημα.
  - Στην γραφειοκρατία που μπορεί να είναι αναποτελεσματική.
  - Στην αναποτελεσματικότητα των θεσμών απονομής της δικαιοσύνης
  - Στην έλλειψη στρατηγικού προσανατολισμού της οικονομικής πολιτικής.
  - Αναντιστοιχία διάρθρωσης του –ιδιωτικού και δημόσιου- παραγωγικού ιστού με τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας συνίσταται:

- Στη μη ανταγωνιστική ποιότητα των ελληνικών προϊόντων
- Στο υψηλό κόστος εργασίας σε σχέση με τους εμπορικούς μας εταίρους (το κόστος είναι υψηλό **με δεδομένη την ποιότητα**)
- Στην ανατίμηση του ευρώ κυρίως τα 3 πρώτα χρόνια της δημιουργίας του

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Οι πρώτες 20 χώρες σε ανταγωνιστικότητα δεν έχουν «μικρό» κόστος εργασίας...
- Ελβετία, Σιγκαπούρη, Φινλανδία, Σουηδία, ΗΠΑ, Γερμανία, Ολλανδία, Δανία, Ιαπωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, Χονγκ Κονγκ, Καναδάς, Ταϊβάν, Κατάρ, Βέλγιο, Νορβηγία, Σαουδική Αραβία, Γαλλία, Αυστρία, Αυστραλία.

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Σε μακροοικονομικό επίπεδο πιστοποιείται από:

- το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που το 2008 έφτασε στο 14,7%. Συνδέεται με τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και την υποχώρηση της αποταμίευσης
- την έλλειψη Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Θετικό αποτέλεσμα παράγουν οι ΑΞΕ που δημιουργούν εμπόριο και όχι υποκατάστασης εμπορίου.

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Σε μικροοικονομικό επίπεδο αντανακλάται στην απώλεια ανταγωνιστικότητας τιμών/κόστους. Πρέπει να γίνει προσπάθεια συγκράτησης των μισθών και του περιθωρίου κέρδους. Κυρίως όμως να ενισχυθούν παράγοντες που έχουν να κάνουν με την καινοτομία, την ποιότητα παραγωγής και τη δημιουργία αναγνωρίσιμων επώνυμων προϊόντων.

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

- Το δημοσιονομικό πρόβλημα
Τις θετικές δημοσιονομικές επιδόσεις της δεκαετίας του '90, ακολούθησε η χαλάρωση της δημοσιονομικής πολιτικής μετά την είσοδο στο ευρώ.
Υπήρξε μία μεγάλη διόγκωση των κοινωνικών μεταβιβάσεων και σημαντική υστέρηση των εισφορών της κοινωνικής ασφάλισης καθώς και μία κατακόρυφη αύξηση των καταναλωτικών δαπανών, με αυξημένες αμοιβές προσωπικού και κρατικές προμήθειες χωρίς ανάλογη αύξηση των φορολογικών εσόδων.

ΟΙ ΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος είναι στόχος εθνικής επιβίωσης, όχι μόνο για την αποτροπή χρεοκοπίας αλλά και για τη βελτίωση των όρων λειτουργίας της ιδιωτικής οικονομίας, καθόσον το δημόσιο χρέος εκτοπίζει τις ιδιωτικές επενδύσεις (crowding out), αυξάνει το κόστος δανεισμού και συμβάλλει και στο εξωτερικό χρέος.

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

- Η ένταξη στην Ευρωζώνη με τους περιορισμούς της μακροοικονομικής διαχείρισης που συνεπάγεται, προσφέρει και σημαντικότερες ευκαιρίες (αλλά ενίοτε συμβάλλει στην ενίσχυση των αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας).
- Το πρόβλημα της ευρωζώνης είναι πρόβλημα ολοκλήρωσης της οικονομικής πολιτικής, κάτι που αντιλήφθηκαν οι αγορές.

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

- Κοινή νομισματική πολιτική απαιτεί κοινές ανάγκες οικονομικής πολιτικής και επομένως και κοινή δημοσιονομική πολιτική η οποία δεν υπήρχε ως τώρα (τώρα: σύμφωνο για το ευρώ...). Η κοινή δημοσιονομική πολιτική, όμως, προϋποθέτει διαθρωτικά παρόμοιες οικονομίες (εξ ου και η ανάγκη για σύγκλιση, η οποία θα επέτρεπε τη μείωση των διαρθρωτικών διαφορών)
- Η ομοιότητα των οικονομιών είναι πολύ δύσκολος στόχος (π.χ. δεν γίνεται να είναι όλες πλεονασματικές όταν ένα μεγάλο μέρος του εμπορίου γίνεται μεταξύ τους)

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

- Είναι απαραίτητο η ευρωζώνη να αποκτήσει το θεσμικό βάθος που απαιτείται για να λειτουργήσει σωστά. Η κρίση κατέστησε σαφές ότι η προηγούμενη απλή διακυβερνητική συνεργασία δε λειτουργεί.
- Καμία νομισματική ένωση δεν έχει επιβιώσει ποτέ χωρίς επαρκή δημοσιονομικό συντονισμό, χωρίς πολιτική ένωση.

ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

Το ενιαίο νόμισμα είναι βιώσιμο εάν:

- Υπάρχει κινητικότητα εργασίας (και κοινό νομικό καθεστώς ως προς τα εργασιακά)
- Υπάρχει κινητικότητα κεφαλαίου
- Υπάρχουν δημοσιονομικές μεταβιβάσεις μεταξύ των μελών
- Οι οικονομίες βρίσκονται σε παρόμοια φάση του οικονομικού κύκλου
- Δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις: Κρίση...

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

- Μεταρρυθμίσεις στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών
Το ρυθμιστικό πλαίσιο της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι από τα πιο περιοριστικά στις χώρες του ΟΟΣΑ.
Πρέπει να διευκολυνθεί το άνοιγμα νέων, καινοτόμων και μικρών επιχειρήσεων.
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας
Στόχος: η αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας της εργασίας.

Οι μεταρρυθμίσεις, όμως, θα πρέπει να εφαρμοστούν με πλήρη σεβασμό στη (νέα) εργασιακή νομοθεσία, μακριά από συστηματικές αυθαιρεσίες του παρελθόντος.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

- Μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα
Η επιδίωξη της δημοσιονομικής εξυγίανσης πρέπει στο εξής να στηρίζεται κυρίως στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα και όχι σε οριζόντιες περικοπές σε μισθούς και συντάξεις και την αύξηση της φορολογίας.
- Ενίσχυση των επενδύσεων
Στο πλαίσιο του μνημονίου, οι δημόσιες επενδύσεις δε μπορούν να ενισχυθούν. Μπορούν και πρέπει να ενισχυθούν, όμως, στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού «Σχεδίου Μάρσαλ»
Πρέπει να ενισχυθούν οπωσδήποτε και οι ιδιωτικές επενδύσεις.
Πολιτική για την ενίσχυση των επενδύσεων σημαίνει τη δημιουργία του κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

«Η αναζήτηση ενός νέου ανοικτού ενδιάμεσου δρόμου για την ελληνική οικονομία και κοινωνία μέσα στην παγκοσμιοποίηση»
από Χ. Βλάδος (2006)

ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΛΥΣΗ Η ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩ;

- Λένε οι υποστηρικτές της εξόδου πως με την έξοδο:
  - α) Θα αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα γιατί άμεσα θα υποτιμηθεί το νόμισμα με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι εξαγωγές (θα είναι φθηνότερα τα ελληνικά προϊόντα) και να μειωθούν οι εισαγωγές (θα ακριβύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα).
  - β) Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων θα οδηγήσει στην κυριαρχία τους επί της εγχώριας αγοράς
  - γ) Η αυτόνομη νομισματική πολιτική της Ελλάδας θα μπορεί να προσαρμόζεται στις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας

Αυτά τα επιχειρήματα σίγουρα έχουν κάποια οικονομική βάση, αλλά παρακάμπτουν κάποιες πολύ βασικές διαστάσεις της ελληνικής και διεθνούς οικονομίας...

ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΛΥΣΗ Η ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩ;

- Το νέο ελληνικό νόμισμα θα δεχόταν κερδοσκοπικές επιθέσεις. Η αστάθεια της συναλλαγματικής ισοτιμίας θα αύξανε το συστημικό κίνδυνο της οικονομίας.
- Η ανταγωνιστικότητα αφορά τη σχέση τιμής προς ποιότητα (με την ποιότητα να είναι η δυνατότητα ικανοποίησης των αναγκών του πελάτη, αποτελεσματικότερα από τον ανταγωνισμό). Η μείωση της τιμής δεν οδηγεί σε βελτίωση της ποιότητας. Το ποιοτικό προϊόν είναι αποτέλεσμα μιας πελατοκεντρικής, καινοτόμου, δυναμικής και εξωστρεφούς παραγωγικής διαδικασίας. Όσο η ελληνική παραγωγή δεν έχει τέτοια χαρακτηριστικά, το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας θα παραμένει, ανεξαρτήτως νομίσματος.
- Η μετάβαση στο νέο νόμισμα μάλλον θα προκαλέσει πανικό, μαζικές αναλήψεις από τις τράπεζες και, τελικά, μια κρίση ρευστότητας που θα είναι καταστρεπτική για την οικονομία.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Η ΕΕ και η Ευρωζώνη χρειάζεται σύμφωνο ανάπτυξης (και όχι μόνο μεγέθυνσης).
- Οι συνήθεις δημοσιονομικές και διαρθρωτικές απαιτήσεις (πληθωρισμός, έλλειμμα, «απορρύθμιση» κτλ) πρέπει να συμπληρωθούν από απαιτήσεις που αφορούν: ανεργία, κατανομή του εισοδήματος (Gini), οικονομική ανάπτυξη και ποιότητα ζωής (HDI)

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Η νομισματική ένωση είναι βιώσιμη μόνο μέσα από δημοσιονομική σύγκλιση
- Η δημοσιονομική σύγκλιση, όμως, θα χρειαστεί περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους, μεταφορές πόρων από τους πλουσιότερους στους φτωχότερους και πίστη των λαών σε κοινό πολιτικό μέλλον (σημαντικός ο ρόλος της επικοινωνίας των νέων της Ευρώπης)
- Χαλάρωση των δημοσιονομικών στόχων του συμφώνου για το ευρώ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Μια σύγκλιση των ελλειμμάτων του Βορρά... προς εκείνα του Νότου θα απαιτούσε την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των Βόρειων Ευρωπαίων
- Διαφορετικά, ο μόνος τρόπος να έχει όλη η ευρωζώνη πλεόνασμα είναι να στρέψει μαζικά το εμπόριό της προς ελλειμματικές οικονομίες εκτός της ευρωζώνης.
- Ενίσχυση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ή και με ευρωομόλογα)

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Η οικονομική παιδεία των πολιτών καθορίζει την αντίληψή τους ως προς την κρίση και, κατ' επέκταση, την πολιτική τους στάση.
- Η παιδεία καθορίζει τις οικονομικές και πολιτικές συντεταγμένες των Ελλήνων ως εργαζομένων και ως πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Η κουλτούρα μας καθορίζει το παραγωγικό και το καταναλωτικό μας πρότυπο
- Η επιστημονική έρευνα είχε καθοριστική σημασία στη χρηματοοικονομική μηχανική της κρίσης του 2008

Τέλος Εποχής.....

Ερώτημα

Ποιες είναι οι ευθύνες της Ελλάδας και των Ελλήνων; Ποια είναι η προοπτική;

Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας

Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους.

